

Munka és történelemalkotás

Kereken száz éve annak, hogy a román nép történetének nagy sorsformáló eseménye, a nemzeti függetlenség kivívása megvalósult. Ez a döntő jelentőségű történelmi tett — inkább, mint a román nép szabadságharcos múltjának bármelyik korábbi eseménye — tisztán jelezte a dolgozó tömegek munkájának és harcának történelemalkotó jellegét. Ezért 1877 tanulmányai munka- és történelemalkotás összefüggéseiről nemcsak aktualitásukat őrizték meg, hanem kiindulási alapul is szolgálhatnak egy olyan elméleti analízisben, amely az RKP által irányított hazai szocialista építési eredményeire támaszkodva a munka és történelemalkotás marxista teóriáját gondolja tovább.

A köznyelvben és az elméleti irodalomban széles körben használják az *alkotás* fogalmát, gyakran olyan területekre is vonatkoztatva, amelyek meghaladják a művészet szféráját, ahonnan eredetileg ez a fogalom származik. Úgy tűnik azonban, nem egyszerűen metaforikus áthelyezésről, szemantikai kérdésről van itt szó, hanem arról, hogy valóban tükrözni kell az alkotás aktusát, egyre erőteljesebb, tömegméretű megnyilvánulását jelenlegi társadalmi építésünk minden területén, s fogalmilag is tükrözni az új értékek létrehozását, a társadalmi megvalósulás és az emberi önmegvalósulás legmagasabb formáját: az emberi értelem energiáinak és erőinek mind magasabb szintű értékesítésére irányuló tudatos folyamatot. Az értékek genezise természetesen sajátosan megy végbe, attól függően, milyen változatos területeken mutatkozik meg. E sajátosságtól és az alkotó szubjektum — egyén vagy közösség — természetétől függetlenül létezik egy általános kritérium, törvényszerűség, amely az egész alkotófolyamat közös alapja: a munka törvényszerűsége vagy kritériuma. Ugyanakkor megfigyelhetjük, hogy az *alkotás* eszméjét vagy fogalmát leggyakrabban a *történelem-történelmi* jelzővel társítva használják. A *történelemalkotás* a szó legteljesebb értelmében feltételezi és asszociálja a maga sajátos szubjektumának — a *néptömegeknek* — a megjelölését. Ez már átvisz a történelem területére, s megköveteli az egész társadalmi élet menetének, mozgásának összegező-átfogó értékelését. Ebben a közegben azonban úgy tűnik, hogy az alkotás közös nevezőjének nevezett *munka* fogalma erőltetett vagy kevésbé releváns a *történelmiség* hagyományos értékismérveivel viszonyítva. Mindenki számára, aki megértette a marxista történelmi materializmus törvényszerűségeinek értelmét, nem munkahipotézis, hanem axiomatikus tétel az, hogy a történelmi mozgás döntő hajtómotorjai, a néptömegek, „a történelemben végső fokon a való élet termelése és újratermelése a meghatározó mozzanat“, a munka „az emberek leglényegesebb történelmi tevékenysége — az, amely az állatiaságból az ember-voltra emelte őket, amely valamennyi egyéb tevékenységük anyagi alapzata“.

Ebben az értelemben hangsúlyozta pártunk főtársa, Nicolae Ceaușescu elvtárs az ideológiai és nevelőtevékenység fő feladatát, „az ember munkára és munkával való nevelését abból kiindulva, hogy a holnap embere — de természetesen napjaink embere is — széles körű, társadalmilag fontos alkotótevékenységet kell hogy végezzen. Társadalmunk legnagyobb része az anyagi javak termelésének szférájában kell hogy dolgozzon, mert ott születnek meg a nép jólétének növeléséhez, a nemzeti vagyon gyarapításához, a szocializmus és a kommunizmus megteremtéséhez szükséges javak [...] az új társadalom megteremtésében döntő szerepük a néptömegeknek van, a népek — a történelem igazi alkotójának, az összes javak megteremtőjének.“

A *munka-alkotás-történelem* háromtagúságának tartalma a maga igazi mélységében csak a szocializmus feltételei között, a szocializmus érett válásának folyamatában mutatkozik meg. A történelem csak ettől kezdve lesz ténylegesen az emberek *kollektív akarata*nak és tevékenységének eredménye, „csak ettől kezdve fogják az emberek teljes tudatossággal maguk csinálni történelmüket“.

A sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megvalósításának mint a tömegek történelemalkotásának vonásait, valamint a tömegek tevékenységében a *kreativitás* és a *történelmiség* közvetlen kapcsolatát e szakaszra jellemző számos folyamat és feltétel fejezi ki. Így felszínre kerül — egyrészt — az a tény, hogy a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtése *alkotás*, mivel végső fokon a néptömegeknek az RKP programjában foglalt tudományos stratégia alapján kifej-

tett húsz-huszonöt éves alkotó erőfeszítéseit összegezi. A többi egyéni és kollektív alkotási formától eltérően ez összegező kifejezése, eredője annak az alkotótevékenységnek, amelyet a tömegek a társadalmi élet minden területén kifejtenek. S itt nem az új megvalósítások egyszerű mennyiségi összegéről van szó, hanem mindezek minőségi értékéről, ami abból fakad, hogy az egész építő tevékenységnek az ember számára egységes értelme és célja van. Másrészt ez a folyamat *történelmi*, mivel a szocializmus fejlődésének dialektikájában új, minőségileg magasabb szintű szakasz körvonalazódik, amely a szocializmus jól körülhatárolható felfelé ívelését, a szocialista társadalomnak a kommunizmus felé haladásában az új láncszemet jelenti. A sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megvalósításában a történelemalkotás új vonásait meghatározó folyamatok és feltételek abból a törvényszerű követelményből fakadnak, hogy hazánkban biztosítani kell a szocialista társadalom magasabbrendűségét a maga *sokoldalúságában*. Így tehát az alkotás és a történelem közötti egység jellegzetes vonásait társadalmunk új szakaszának megteremtésében elsősorban a sokoldalúság lényegében kell keresni, abban, hogy a pártprogram útmutatása szerint fejlődésünk jellemzője: a gazdasági, politikai, ideológiai, művelődési, tudományos, erkölcsi, jogi tevékenység területei nem párhuzamos sávok, hanem kölcsönösen feltételezik egymást, harmonikusan egységes folyamatban az RKP vezetésével, s ezen belül biztosítva van az arányosság, a helyes viszony, az ésszerűség és egyensúly, s így a különböző oldalak elsődlegességének, arányainak és dinamikájának megjelölése a szükségletek, a lehetőségek és a hatékonyság meghatározta tudományos ismérvek alapján történik, hogy biztosítsák az új humanizmus kibontakozása számára a magasabb rendű anyagi és szellemi feltételeket. A sokoldalúságnak a társadalmi élet minden területét átfogó dialektikus egységbe ötvöző nézőpontnak megfelelően gyakorlatilag kialakul az új történelmi szakasz sajátos anyagi és szellemi értékeinek új rendje. Az a folyamat, amelynek során a tömegek új, a programban sokoldalúan fejlett szocialista társadalomként meghatározott alkotása megvalósul, végső fokon nem más, mint a *munka*. A munka — amelynek révén az ember az lett, ami, s amely hozzájárul ahhoz, hogy végső fokon megvalósítsa történelmét — maga is változott és változik. Ennek az átalakulásnak a dialektikájában meg lehet ragadni az alkotóképességet is. A munka a történelmi haladás méretei tekintetében meghatározott és meghatározó is, alkotó oldalát társadalmunk jelenlegi szakaszának feltételei között abban kell látnunk, hogy az emberek tevékenységének termékeihez hozzáadódik valamilyen magasabb fokú minőségi plusz: a többletérték; e tevékenységben új érték ölt testet, s mindez annak az eredménye, hogy sikerül értékesíteni a kezdeményezést, a találékonyságot, a tökéletesítés és hatékonyság irányába mutató szervenvelyes útkeresést. E társadalmilag hasznos tevékenységet a munka új státusa, a dolgozó kettős, termelői és tulajdonosi minőségének megfelelően átformálódott belső indítékok ösztönzik, olyanok, amelyek megfelelnek a mostani szakasz stratégiai célkitűzéseiből fakadó felismert szükségszerűségeknek. Az alkotás a munkafolyamatban — függetlenül attól, hogy az anyagi vagy a szellemi tevékenység milyen szférájában megy végbe — nem jelenti az előzőleg megalkotott értékek egyszerű újratermelését vagy megőrzését, állandó újraszervezését, mennyiségi megminőségi gyarapítását. Eppen ezert a munkát mind fogalmilag, mind funkcionálisan úgy kell értékelnünk, mint az új történelmi alkotás fő eszközét az emberi önmegvalósulásban és öntökéletesítésben. Ebben az értelemben a pártnak a munkához való viszonyra vonatkozó felfogásában és politikájában a tudományos és humanista tartalom, a XI. kongresszusának, valamint a politikai nevelés és a szocialista művelődés kongresszusának dokumentumai és az ezek szellemében kidolgozott — a munkaerő toborzására, felkészítésére, elhelyezésére, valamint a munkára alkalmas személyeknek a hasznos munkába való bevonására vonatkozó — törvénytervezetek felszínre hozzák a munkát a jelenlegi szakaszban történelemalakító funkcióinak és az új humanizmusnak megfelelően jellemző új vonásokat és értékeket.

A társadalom—egyén—munka—alkotás dialektikus kölcsönhatás-láncban feltárul a munka új ontológiai és politikai státusa, új gazdasági, erkölcsi és nevelési vetülete. A munka az alkotmány szerint társadalmunk minden tagja számára alapvető jog és kötelesség, így a társadalom alapjává, a haladás és a felvirágzás egyetlen forrásává lesz. „Az általunk épített társadalom a dolgozók társadalma, amely közvetlenül összes tagjainak alkotómunkájára épül” — mutatott rá pártunk főtíkára. Megfigyelhető, hogy a munka jelenlegi rendje szerint az, amit a mostani periódus biztosít és elvár, nem egyszerűen a munkához való jog gyakorlása, hanem a munka mint kötelesség érvényesítése. Ezt a maga mélységében és jelentőségében kell megértenünk. A munka ma több egyszerű „jog”-nál, mivel a mi társadalmunkban már rég nem osztálykövetelés, miként az a tőkés társadalomban volt,

amikor a munkanélküliség csüggesztő és elembertelenítő körülményei között sürgető és kétségbeesett igényként, elidegenítő tevékenységként mutatkozott meg. Ellenkezőleg, a munka átszerveződött a történelemalkotás új követelményeinek megfelelően, amikor is a társadalom minden tagját nemcsak arra szólítják föl, hogy éljen az emberi megnyilvánulás jogával, dolgozva vagy tanulva munkát végezzen, hanem az emberek kötelességüknek is érzik élni ezzel a jogukkal. Ugyanakkor társadalmunkban, ahol minden ember megszabadult a kizsákmányolástól, és biztosították számára a munka révén történő kibontakozást, a munka jogát nem valamilyen fakultatív választásnak, a munka esetleges „szabadságának”, a létezés egyik alternatívájának kell felfogni. Egy olyan társadalomban, amely izig-vérig a munkára épül, az ilyen elképzelés az ember elsődleges és lényegi megnyilvánulásáról nemcsak anakronisztikus, hanem káros is lenne. Azt jelentené, hogy társadalmi fejlődésünkben olyan rések keletkeznek, amelyeken eltávozhatnának s elveszhetnének a periferikus spontaneitás terében az egyéni-emberi képesség energiái, ami ellentmondásba kerülne az alkotás és a kollektív haladás irányával, az általános társadalmisággal. Ez kettős veszteség lenne: mind az egyént, mind pedig a társadalmat érintené. Éppen ezért a jelenlegi szakaszban a munkavégzés kötelessége mindenki számára új és többértékű: politikai, erkölcsi, nevelési és nyilván nem utolsósorban gazdasági vonatkozású dimenziókkal gazdagodik.

Természetesen a munka iránti kötelességet és tiszteletet a jelenlegi szakasz adott összefüggéseiben kell látnunk; ez másként nem történhet, csak úgy, hogy feltárjuk ezeknek az értékeknek és szükségyszerűségeknek az alapját jelentő *tudatosságot*, amely a munkára és a munka által történő széles körű és hosszas nevelési folyamatból fakad. Éppen ezért az alkotómunka összetevőit nemcsak az új anyagi és szellemi értékekben testet öltő, szigorúan vett eredményekhez viszonyítjuk, hanem ugyanakkor ahhoz, hogy maga az ember személyisége a munkavégzés révén milyen új szellemi értékekkel gazdagodik, az alkotómunka folytán milyen új erkölcsi, etikai, akarati jegyek jelennek meg. Más szóval figyelembe kell venni azt, hogy a munka során milyen mértékben jut el az ember az alkotómunka szükségyszerű kötelességének és becsületének tudatosodásához. Ennek a szintnek az elérése tulajdonképpen forradalmi változást jelent a munka — tehát az alkotás — tartalmában a jelenlegi szakasz távlatában. Ehhez azonban az szükséges, hogy a munka valóban ne csak iskolai, hanem általános társadalmi-pedagógiai elvvé váljék, ha így fejezhetjük ki magunkat, a méltányosság princípiumává legyen az alkotás folyamatában, ahol mindenkinek egyenlő esélye van az önmegvalósításra, továbbá nem utolsósorban a szocialista elosztáselv megfogalmazásában és érvényesülésében alapvető ismérvvé kell válnia.

A jelenlegi szakaszban a munka alkotóerejét — függetlenül attól, milyen területen végzik — erőteljesen ösztönzik és fokozzák egyfelől a jelenkori tudományos-műszaki forradalom ellenőrzött, széles körű eredményei, másfelől a tömegek szocialista tudatszintjének fokozott emelését célzó gazdag tevékenység. Ennek kifejezése az az intézkedési program, amelyet a pártvezetőség dolgozott ki és fogadott el arra vonatkozóan, miként alkalmazzák a gyakorlatban a párt XI. kongresszusán, valamint a politikai nevelés és a szocialista kultúra kongresszusán elfogadott határozatokat az ideológiai, politikai és kulturális-nevelő munka területén.

Az alkotómunka gazdasági értéke — vagyis társadalmunk tagjainak arra irányuló erőfeszítése, hogy új anyagi értékeket termeljenek, s hogy mindenekelőtt fejlesszék a termelőerőket, a tudomány mai eredményeire támaszkodó technikát és technológiát — az RKP programjában az alkotás elsődleges, fő dimenziója marad. De pártunknak a sokoldalúságra vonatkozó felfogása szerint a tömegek alkotótevékenysége, a jelenkori történelemnek a *munka* által történő megvalósítása nem jelentheti azt, hogy a munkát visszavezetjük a gazdaság szférájára, még ha ez képviseli is az egész történelem alapját, hiszen társadalmunknak a szocializmus magasabb fokai felé tartó fejlődésében az alkotás a politika, a kultúra és a nemzet szellemisége területén egyaránt objektíve meghatározott, ezt követeli a sokoldalúság *egységes* jellege, annak a történelemalkotásnak a specifikuma, amelyet Románia földjén a jelenlegi szakaszban folytatunk. Összegezzünk a dolgokat: a *gazdaság területén* a tömegek történelemalkotása abban jut kifejezésre, hogy az iparban és a mezőgazdaságban létrejön a fejlett országokat jellemző erőteljes műszaki-anyagi alap, megvalósul a tudományos és technikai vívmányok alkalmazására épülő nagyobb hatékonyságú termelés, s ennek megfelelően tökéletesednek a termelési viszonyok; a *politikum körében* az alkotás azt jelenti, hogy a legnagyobb hatékonysággal és minimális anyagi meg emberi veszteséggel biztosítják a gazdasági-társadalmi szervezés és vezetés egész rendszerének működését. Ezen a területen a történelemalkotás csakis annak eredménye lehet, hogy a tömegek *részt vesznek* a vezetésben — ez demokrázizmusunk lényege —, tulajdonképpen

ettől függ társadalmi-politikai intézményeink és szervezeteink szervezettsége és működése. A részvétel folyamata mint a politikai alkotás területe elvezet oda, hogy „létrejönnek a társadalom ama szervei, amelyeknek feladata a termelés, valamint az egész társadalmi tevékenység szervezése, vezetése és tervszerűsítése, a kommunista elvek alapján való elosztás biztosítása“. A *szellemiség* szférájában a történelemalkotás abban jelentkezik, hogy létrejön a sokoldalúan fejlett személyiség, az új és magasabb rendű szocialista tudat, új értékek jelennek meg a művészetben, az esztétikum területén, a szocialista etika és méltányosság elveire épülő emberközi kapcsolatok és érzelmek síkján. Az anyagi és szellemi alkotás egységesítő természete, mindezen értékek egyöntetű és harmonikus eloszlása, nemzeti közkinccsé válása jellemzi azt a történelmi fokot, amelyet népünk civilizációja elért, jellemzi ennek dinamikáját és fejlődésirányát a tudatosan felépítendő kommunizmus távlatában.

B. S. fordítása

Löwith Egon:
1907